

דיני ממונות בשלשה

פרק ראשון סנהדרין

ג.

עין משפט נר מצוה

כג א מ"י פ"ג מהלכות
זקוק ממון הלכה ז'
ופ"ה מה"ל סנהדרין הל' ט'
סנה"ע עין סו זו טו"ע
ח"מ סימן א ספק פ':

רבינו חננאל

שנאמר משפט אחד יהיה
לכם ומה טעם אמרו דיני
ממונות לא בעו דרישה
וחקירה כדי שלא תועול
דלת בפני לוויין. כלומר
אם תצריכהו למומחין
ימנע מלהלות אחד את
אחר כי יאמר אם יכפור
בזיוני יסורב אנה אמצא
מומחין שיינו וירצאו
משפטי טוב לי שלא
להלות. ונמצא נמנע
מלהלות. ואקשי' עליה
אי הכי דהודא קתני
במתניתין למה לי למיתא
ג' דיני ממונות וגי'
בגולות וחבלות ואת
אפרת דהכי קתני
במתניתין מה הן דיני
ממונות גולות וחבלות
ותריב רבא לעולם תרתי
קתני כלומר כי דיני
ממונות בין הדארות
והולאות בין דיני
ממונות (גדולות) שלשה
מומחין בעינן. ואמאי
אשרו רבנן האידנא
בהדארות והולאות אפי'
הדיוטות משום דרבי
חנינא. רב אחא בריה דרב
איקא אמר מדאורייתא
אפילו חד כשר שנאמר
בבבא קמחא משפטי עמיתך.
ומשום שכיני מדינות
בחס מומחין התקינו
ג'. אמר אי אפשר דלית
בהו חד דגמיר. וקיי"ל (ג'
כרב אחא בריה דרב איקא
דמדאורייתא חד והוא
ממתה וקבלה עלייהו
דיין דיני ממונות כדבעינן
למיר לקמ.

(6) מובא בס' ד' רמ"ה.

שנאמר משפט אחד וגו'. ואם תאמר ת"ל דעיקר דרישה
וחקירה צעדים וזממין כתיב צפרשת שופטים דיני
ממונות ודיני נפשות וי"ל למלך מקום לא הוה מלכין דרישה
וחקירה בשאר דיני ממונות אלא דווקא צעדים וזממין אי לאו דכתיב
משפט אחד **שלא תעוול דלת**
בפני לוויין ב'ו'. גזילות וחבלות
וכתובת אשה וירושות ומתנות ככולהו
נמי לא צעין דרישה וחקירה כדי
שתעוול דלת בפני גולנין ואם תאמר
מהאי טעמא לא ניצעי מומחין
בגזילות וחבלות כמו בהודאות והולאות
יש לומר דלגבי מומחים לא שייך
למיחש ביה כמו זה דבששעא מועטת
אדם נמנע מלהלות לחזירו אם לא
ימנע דיין ממונע לגבות חובו
אבל גזילות וחבלות יודע הגולן שפירטי
הגול אחר המומחין עד שימנע
לדון עם הגולן ועי"ל בגזילות וחבלות
נמי בעו דרישה וחקירה ולא ממשעינן
אלא הודאות והולאות והא דמוקי
צריש אחד דיני ממונות (לקמן דף ג' ב:)

שנאמר ¹משפט אחד יהיה לכם ומה טעם
אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה
כדי שלא תעוול דלת בפני לוויין (6) אלא
מעתה טעו לא ישלמו כל שכן אתה נועל
דלת בפני לוויין אי הכי תרתי קתני דיני
ממונות בשלשה הדיוטות גזילות וחבלות
בשלשה מומחין ועוד (7) שלשה שלשה למה
לי אלא אמר רבא תרתי קתני משום דרבי
חנינא רב אחא בריה דרב איקא אמר
מדאורייתא חד נמי כשר שנאמר (2) בצדק
תשפוט עמיתך אלא משום יושבי קרנות
אטו בתלתא מי לא הוה יושבי קרנות אי
אפשר דלית בהו חד דגמיר אלא מעתה
טעו לא ישלמו כ"ש דנפישו יושבי קרנות
מאי איכא בין רבא לרב אחא בריה דרב
איקא איכא ביניהו דאמר שמואל (3) שנים
שדנו דיניהו דין אלא שנקראו בית דין חצוף
לרבא לית ליה דשמואל לרב אחא בריה
דרב איקא אית ליה דשמואל: נוק וחצי נוק
וכו': נוק היינו חבלות משום דקא בעי
למיתא חצי נוק תני נמי נוק שלם חצי נוק
נמי היינו חבלות תני ממונא וקתני קנסא
הניחא למאן דאמר (4) פלגא ניוקא קנסא אלא
למאן דאמר פלגא ניוקא ממונא מאי איכא
למומר אלא איירי דיוקא בעי למיתא תשלומי
כפל ותשלומי ארבעה וחמשה דמונן
שאניו

וחנן צישא (5) (סס דף נב.) דתקע ליה לחצירה וכן כתיב מקומו ויש
לומר דבכל הנהו אפשר דתקע זה את זה ע"י דתפסי או דלומר
דאקבעיה לדינא בצדק ישראל כדאיתא בסוף פרק קמא דצ"ק (דף
טו.) וי"מ דוקא גזילות שעל ידי חבלות כמו דמיננו די תרי ומחו
אהדידי עד שתוקף אחד וגחול את חזירו כדי האי גוונא לא שכיח
ולא עבדינא שליחותיהו ור"מ והיאך היו דנין דיני גזילות ובאזרו
נשך (3"מ דף סא:) היאך היו דנין דיני ריבית הא אמרינן ריש הגחול
קמא (דף טז:) הגולנים ומלוי צריצית שהחזירו אין מקבלין מהם וי"ל
דהא אמרינן צימי רבי נשנית משנה זו ופרשש דבינו דהוה חס
צימיו ולא לפניו ולאחריו משום עובדא דהתם ולא הכי לא פריך דהתם
מכמה משניות אלא מצרייתת ששנאן רבי לרבי חיאי: **א"ל מעתה**
טעו לא ישלמו. פירש צנונטרס כיון דברשות קא עבדי הוה שאניו
מומחה כמומחה ולשון כ"ש שאתה נועל בו' אין מתיישב דלא ה"ל למימר
כ"ש אלא ה"ל למימר א"כ אתה כו' אלא משמע משלון כ"ש דמכא
נעילת דלת הוה פריך וה"פ כיון דחיישת לנעילת דלת הוה לן למימר
טעו לא ישלמו דאי מחייבת להו לשלם לא יתרו להמתנע צדין ואל

תאמר מאי קושיא הא לא מחייב לשלם אלא כ"כ נעל ונתן ציד כלאמר
ונתן: **ועוד שלשה שלשה למה לי.** איכא דוכתי דייקא **ומדאורייתא** חד נמי בשר. פירש צנונטרס
דקסבר אין עירוב פרשיות כתיב כאן וקשה דא"כ צדקת תשפוט למה לי לכך נראה דאפי' למאן דאית ליה עירוב פרשיות קאמר: **אי אפשר**
דלית בהו חד דגמיר. דמאן דלא גמיר פסול לדינא כדמוכח בזה בורר (לקמן דף ג' ב:) דתנן זה פוסל דינו של זה ופריך בגמרא כל כמינה
דפסיל לדיינים ומשני בערכאות דסוריא ופירש שם צנונטרס שהם יושבי קרנות ואע"ג דפליגי רבנן ואמרי אימתי צומן משניא עליהם
רביה שהם קרובים או פסולים הא לאו הכי לא מני פסיל היינו דווקא צערכאות שנתמנו להיות דיינים: **כ"ש דנפישו יושבי קרנות.**
גם כאן פריך מנח זה כיון דחיישת ליושבי קרנות הוה לן למימר טעו לא ישלמו כדי שלא יתרחקו הנהו דגמירי ואו אי אפשר דליכא חד
דגמיר פריך כ"ש דנפיש לכן ישלמו כדי שלמדו דיני ממונות שלא יטעו פן יתחייבו לשלם: **לרבא** אית דרשמואל. בה"ג פוסק
כשמואל אע"ג דרבא פליג עליה משום דרב נחמן קאי כוותיה לקמן (דף ג' ה.) והא דלמר צפרק צ' דכתובת (דף כג. בס.) גבי ג' ששב
לקיים את השטר ומה אחד מהן ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו דמשמע דאין הלכה כשמואל ה"פ כשמואל צעלמא סבירא
להו צקיום וזהו אין הלכה כמותם דאפילו רב נחמן דקאי כשמואל דשני שדנו דיניהם דין מודה דקיום שטרות ג' כדלמר בחוקת הצמים
(צ"ב דף מ. וס.) וכן הא דלמר בזה בורר (לקמן דף ג' ב:) גבי אורייתא ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו התם נמי ה"פ כשמואל
צעלמא סבירא להו באורייתא וכתבו צהודאה בפני שנים בלא קנין וזהו אין הלכה כמותם כדלמר התם בפני שנים וקנו מידו כותבין וצפני
שלשה כותבין ואפילו לא קנו מידו וכדמפרש התם דקבעי דוכתא ושלחי וזממני ליה: **נזק** היינו חבלות. לאו צשור שזיק שור קאמר
דהא איתא בחבול (צ"ב דף פד:) דגובין אותו צבצול ולא צעי מומחין אלא צשור שזיק אדם והא דקאמר משום דקבעי דקבעי למיתא ח"נ דלא
כ"ש דקאמר (סס ז.) אף תם שחבל צדכם משלם צנונתר (ג' וס.) ומינה נראה דאירי בכל ענין אף צשור שזיק שור דהא מוסק בחבול
(סס דף פד:) דהא דגובין צבצול נוקי שור צשור היינו דווקא נוקי שן ורגל נועדין מתחלתן אבל נוקי קרן אמרינן התם דאין מועד צבצול:

שנאמר משפט אחד יהיה לכם. ממונות כנפשות וכיון דכתיב דרישה
וחקירה דיני נפשות דכתיב (דברים י') ודרשת וחקרת הוא הדין
לדיני ממונות: **שלא תעוול דלת.** שימנעו מלהלות שמא יכפור והעדים
יטעו ולא תהא עדותן מכוונת ויפסיד. והכא נמי שמא לא ימנע
מומחין לכופו לדין: **אלא מעתה**
טעו. הדיוטות דיני ממונות לא
ישלמו כיון דברשות רבנן קא נחתי
הוה להו כמומחין וכל המומחה ל"צד'
אם טעה פטור מנשלים כדלקמן
באחד דיני ממונות (דף ג' ב:) הא שאינו
מומחה חייב: **כל שכן שאתה נועל**
דלת. דקסבר דלמא טעו צי דינא
ופטרי ליה ומפסידנא: **אי הכי.**
צהודאות והולאות שלשה צעין למה
ליה לרבי אבהו לאוקומה למתניתין
צמה הן קתני (ג' ב:): **סרטי קפני.** מלי
למימר דיני ממונות דהיינו הודאות
והולאות שלשה כל דהו וגזילות
וחבלות צג' מומחין ומשום דתלוקין
צדיניהן לא כלליניהו צחד כללא:
ועוד. אי חדא קתני למה לי למיתני
תרי זמני שלשה הכי איבעי למיתני
דיני ממונות ספן גזילות וחבלות
צג': **סרטי קפני.** דולאי ג' צעין
דעירוב פרשיות כתיב כאן ומינהו
צהדיוטות סגי משום דרבי חנינא (סס)
והכי קאמר דיני ממונות דהיינו
הודאות והולאות שלשה הדיוטות
וגזילות וחבלות שלשה מומחין:
מדאורייתא חד נמי כשר. צהודאה
והולאה דכתיב תשפוט לשון יחד
ואין עירוב פרשיות כאן ומתניתין
ודאי תרתי קתני כדאמרן ומינהו שלשה
צהודאות והולאות לאו מדאורייתא
אלא מדרבנן: **גזירה משום יושבי**
קרנות. תגרין שאין צקיאין צטיב

דינין וזכה את החייב ויחייב את הזכאי: **דגמיר.** ששמע מחכמים
ומדיינין הלכות דין מלוה: **טעו לא ישלמו.** דהא צרשות נחתי
אפי' מדאורייתא: **כל שכן דנפישו יושבי קרנות.** דלא איכפת
להו למיגמר: (6) **לרבא.** דלמר מדאורייתא תלתא צעין לית ליה
דשמואל דלמר דיניהו דין: **ציס דין חלוף.** שעברו על תקנת
הכמים: **היינו נוק היינו חבלות.** מאי קרי נוק ומאי קרי חבלות
הא נוק אחד מחמשה דברים של חבלות הוא (צ"ב דף ג' ב:) וליתני חבלות
ולא צעין נוק: **חצי נוק נמי היינו חבלות.** דשור תם שחבל אינו
משלם חצי נוק וכיון דתנא חבלות אף חצי נוק צנתמע:
חבלות ממונא הוא דאפסחיה דמי'. חצי נוק קנסא הוא דקסמ:
שוריים אינם נוגחים ולא היה לבעלים לשמרו כל זמן שלא הועד
ולא צעי לשלומי מידי אלא קנסא הוא דקנסיה רחמנא כדי שירצה
בשמירת שוריים: **פלגא נוקא ממונא.** צפרק ארבעה אבות (צ"ב דף
טו.) פליגי צה דקסבר סתם שוריים נגחיים הם ומדינא כולהו
צעי לשלומי דהוה ליה למינטריה ורחמנא הוא דחס עליה:
שאניו

תאמר מאי קושיא הא לא מחייב לשלם אלא כ"כ נעל ונתן ציד כלאמר
ונתן: **ועוד שלשה שלשה למה לי.** איכא דוכתי דייקא **ומדאורייתא** חד נמי בשר. פירש צנונטרס
דקסבר אין עירוב פרשיות כתיב כאן וקשה דא"כ צדקת תשפוט למה לי לכך נראה דאפי' למאן דאית ליה עירוב פרשיות קאמר: **אי אפשר**
דלית בהו חד דגמיר. דמאן דלא גמיר פסול לדינא כדמוכח בזה בורר (לקמן דף ג' ב:) דתנן זה פוסל דינו של זה ופריך בגמרא כל כמינה
דפסיל לדיינים ומשני בערכאות דסוריא ופירש שם צנונטרס שהם יושבי קרנות ואע"ג דפליגי רבנן ואמרי אימתי צומן משניא עליהם
רביה שהם קרובים או פסולים הא לאו הכי לא מני פסיל היינו דווקא צערכאות שנתמנו להיות דיינים: **כ"ש דנפישו יושבי קרנות.**
גם כאן פריך מנח זה כיון דחיישת ליושבי קרנות הוה לן למימר טעו לא ישלמו כדי שלא יתרחקו הנהו דגמירי ואו אי אפשר דליכא חד
דגמיר פריך כ"ש דנפיש לכן ישלמו כדי שלמדו דיני ממונות שלא יטעו פן יתחייבו לשלם: **לרבא** אית דרשמואל. בה"ג פוסק
כשמואל אע"ג דרבא פליג עליה משום דרב נחמן קאי כוותיה לקמן (דף ג' ה.) והא דלמר צפרק צ' דכתובת (דף כג. בס.) גבי ג' ששב
לקיים את השטר ומה אחד מהן ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו דמשמע דאין הלכה כשמואל ה"פ כשמואל צעלמא סבירא
להו צקיום וזהו אין הלכה כמותם דאפילו רב נחמן דקאי כשמואל דשני שדנו דיניהם דין מודה דקיום שטרות ג' כדלמר בחוקת הצמים
(צ"ב דף מ. וס.) וכן הא דלמר בזה בורר (לקמן דף ג' ב:) גבי אורייתא ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו התם נמי ה"פ כשמואל
צעלמא סבירא להו באורייתא וכתבו צהודאה בפני שנים בלא קנין וזהו אין הלכה כמותם כדלמר התם בפני שנים וקנו מידו כותבין וצפני
שלשה כותבין ואפילו לא קנו מידו וכדמפרש התם דקבעי דוכתא ושלחי וזממני ליה: **נזק** היינו חבלות. לאו צשור שזיק שור קאמר
דהא איתא בחבול (צ"ב דף פד:) דגובין אותו צבצול ולא צעי מומחין אלא צשור שזיק אדם והא דקאמר משום דקבעי דקבעי למיתא ח"נ דלא
כ"ש דקאמר (סס ז.) אף תם שחבל צדכם משלם צנונתר (ג' וס.) ומינה נראה דאירי בכל ענין אף צשור שזיק שור דהא מוסק בחבול
(סס דף פד:) דהא דגובין צבצול נוקי שור צשור היינו דווקא נוקי שן ורגל נועדין מתחלתן אבל נוקי קרן אמרינן התם דאין מועד צבצול:

תאמר מאי קושיא הא לא מחייב לשלם אלא כ"כ נעל ונתן ציד כלאמר
ונתן: **ועוד שלשה שלשה למה לי.** איכא דוכתי דייקא **ומדאורייתא** חד נמי בשר. פירש צנונטרס
דקסבר אין עירוב פרשיות כתיב כאן וקשה דא"כ צדקת תשפוט למה לי לכך נראה דאפי' למאן דאית ליה עירוב פרשיות קאמר: **אי אפשר**
דלית בהו חד דגמיר. דמאן דלא גמיר פסול לדינא כדמוכח בזה בורר (לקמן דף ג' ב:) דתנן זה פוסל דינו של זה ופריך בגמרא כל כמינה
דפסיל לדיינים ומשני בערכאות דסוריא ופירש שם צנונטרס שהם יושבי קרנות ואע"ג דפליגי רבנן ואמרי אימתי צומן משניא עליהם
רביה שהם קרובים או פסולים הא לאו הכי לא מני פסיל היינו דווקא צערכאות שנתמנו להיות דיינים: **כ"ש דנפישו יושבי קרנות.**
גם כאן פריך מנח זה כיון דחיישת ליושבי קרנות הוה לן למימר טעו לא ישלמו כדי שלא יתרחקו הנהו דגמירי ואו אי אפשר דליכא חד
דגמיר פריך כ"ש דנפיש לכן ישלמו כדי שלמדו דיני ממונות שלא יטעו פן יתחייבו לשלם: **לרבא** אית דרשמואל. בה"ג פוסק
כשמואל אע"ג דרבא פליג עליה משום דרב נחמן קאי כוותיה לקמן (דף ג' ה.) והא דלמר צפרק צ' דכתובת (דף כג. בס.) גבי ג' ששב
לקיים את השטר ומה אחד מהן ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו דמשמע דאין הלכה כשמואל ה"פ כשמואל צעלמא סבירא
להו צקיום וזהו אין הלכה כמותם דאפילו רב נחמן דקאי כשמואל דשני שדנו דיניהם דין מודה דקיום שטרות ג' כדלמר בחוקת הצמים
(צ"ב דף מ. וס.) וכן הא דלמר בזה בורר (לקמן דף ג' ב:) גבי אורייתא ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו התם נמי ה"פ כשמואל
צעלמא סבירא להו באורייתא וכתבו צהודאה בפני שנים בלא קנין וזהו אין הלכה כמותם כדלמר התם בפני שנים וקנו מידו כותבין וצפני
שלשה כותבין ואפילו לא קנו מידו וכדמפרש התם דקבעי דוכתא ושלחי וזממני ליה: **נזק** היינו חבלות. לאו צשור שזיק שור קאמר
דהא איתא בחבול (צ"ב דף פד:) דגובין אותו צבצול ולא צעי מומחין אלא צשור שזיק אדם והא דקאמר משום דקבעי דקבעי למיתא ח"נ דלא
כ"ש דקאמר (סס ז.) אף תם שחבל צדכם משלם צנונתר (ג' וס.) ומינה נראה דאירי בכל ענין אף צשור שזיק שור דהא מוסק בחבול
(סס דף פד:) דהא דגובין צבצול נוקי שור צשור היינו דווקא נוקי שן ורגל נועדין מתחלתן אבל נוקי קרן אמרינן התם דאין מועד צבצול:

(א) נלקמן ג': וע"ש
פירש"י. (ב) ע"י חוספת
כבודות לא: דיה א"כ. (ג)
(א) נלקמן ה': ל פו: ממונות
כב. (ד) צ"ק טו. ממונות
מא. (ה) צ"ל אחר ד"ה
בית. (ו) וישיע חוספת
צ"ק ז': ד"ה בית. (ז)
(א) ע"י חוספת כבודות
לא: ד"ה א"כ.

תורה אור השלם

1. משפט אחד יהיה
לכם פ"ג פ"א דת"ת
א"י ו' א"ל ו' י' י' י'
ויקרא כד כב
2. לא תעשו ע"ל
במשפט לא תשא פ"ג דל'
ולא תהדר פ"ג דל'
בצדק תשפט עמיתך:
ויקרא י"ט טו

מוסף רש"י

משפט אחד יהיה לכם.
וכיון דלשכחן דכתיב דיני
נפשות ודרשת וחקרת וכו'
(דברים י') הוא הדין לדיני
ממונות (יבמות קכב.)
אלא מעתה טעו. צ"ד
דיני ממונות. לא ישלמו.
דלמאן אי שנקת להו
לדיש ולחקור הוה רוחא
למילתא ולא הוה טעו (לקמן)
כל שכן אתה
נועל. דמתייתאן להספיד
ע"י צ"ד טועין (סס.)
פלגא נוקא. שמייה
מורה שור תם (כתובות
סא.) ממונא. דין הוא
ששלמנו ואינו קנס. ונפקא
מינה דאי מודה מקמי דלחו
סבדי לא מיפטר (צ"ב דף טו.)
ומשלם על פי עצמו
(כתובות סס.)